

УДК 821.163.41-32-34.09"19":811.161.2'355.4
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/73-2-27>

Ольга КРАВЕЦЬ,
orcid.org/0009-0001-1126-3493
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент катедри слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна) olhakravets@yahoo.com

Марія ВАСИЛИШИН,
orcid.org/0009-0006-7302-3061
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент катедри слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна) mari.vasylyshyn@gmail.com

КРАСА ПЕРЕКЛАДНОГО ЧТИВА: ОПОВІДАННЯ ІВО АНДРИЧА ТА АВТОРСЬКІ КАЗКИ ГРОЗДАНИ ОЛУЇЧ В УКРАЇНСЬКИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯХ

Оповідання класика сербської літератури Іво Андрича, зібрані у збірці «Знаки вздовж дороги», цікаві не лише своїм композиційним задумом, літературними образами та формою оповіді. Вони приваблюють також неординарним художнім стилем та барвистими мовними засобами. Отож мала проза цього відомого сербського письменника, а також авторські казки Гроздани Олуїч із збірок «Чарівна мітла» та «Золотий таріль», знані читачеві в майстерних перекладах Миколи Шпаковатого українською стають предметом дослідження запропонованої розвідки. Особливістю цієї наукової праці є залучення в контекст проблем перекладознавства, зокрема відтворення авторського художнього стилю мовою перекладу, а також вивчення та популяризації дитячої сербської літератури в Україні. Цікавою для дослідження видається типологія дитинства, зображення світу дорослих та світу дітей, особливий авторський часопростір, притаманний оповіданням Іво Андрича.

Поява Гроздани Олуїч в сербській дитячій літературі кардинально змінює казкотворчість. Письменниця представляє в національній матриці дитячої літератури «нову казковість». Її авторські казки змінили уявлення про казку, персонажі, відповідно до запитів згаданої жанроформи знаходяться в реальних умовах, і саме в цих реальних умовах герої змушені задля здійснення мети долати переешкоди.

Оповідання Іво Андрича та авторські казки Гроздани Олуїч наповнили матрицю сербської літератури цікавим та неповторним світом дитинства. Їхні твори давно вийшли за межі національної літератури, адже стали спільним надбанням світової дитячої літератури. Поява українських інтерпретацій Миколи Шпаковатого стали не лише важливою подією в українському перекладознавстві, а також посприяли популяризації сербської дитячої літератури в Україні.

Ключові слова: оповідання Іво Андрича, авторські казки Гроздани Олуїч, перекладач Микола Шпаковатий, авторський стиль, українські інтерпретації, сербська дитяча література.

Olha KRAVETS,
orcid.org/0009-0001-1126-3493
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Slavic Philology named after Professor Ilarion Svientsitskyi
Ivan Franko National University of Lviv
(Lviv, Ukraine) olhakravets@yahoo.com

Mariia VASYLYSHYN,
orcid.org/0009-0006-7302-3061
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Slavic Philology named after Professor Ilarion Svientsitskyi
Ivan Franko National University of Lviv
(Lviv, Ukraine) mari.vasylyshyn@gmail.com

THE BEAUTY OF TRANSLATED LITERATURE: SHORT STORIES BY IVO ANDRIĆ AND AUTHOR'S FAIRY TALES BY GROZDANA OLUJIĆ IN UKRAINIAN INTERPRETATIONS

The stories from the collection titled «Signs by the roadside» by a classic of Serbian literature Ivo Andrić are interesting not only for their good composition, literary images and the form of a narrative. They also catch our attention because of an extraordinary artistic style and figurative language. Therefore, the short prose of this famous Serbian writer, as well as the author's fairy tales by Grozdana Olujić from the collections titled «Magic Broom» and «Golden Plate» known to the reader in the masterful translations into Ukrainian of Mykola Shpakovatyi are the subject of research in the proposed article. The peculiarity of this scientific work can be noted in highlighting the problems of translation studies, in particular the re-creating the author's style of writing in translations, as well as the analysing and popularizing Serbian children's literature in Ukraine. The typology of childhood, the image of the world of adults and the world of children, the special author's time-space characteristic for Ivo Andrić's stories seem to be interesting for researchers.

The appearance of Grozdana Olujić in Serbian children's literature fundamentally changes fairy-tale creation. The writer represents concept of "new fairy tale" in the national matrix of children's literature. Her author's fairy tales radically changed the very idea of a fairy tale, the characters in accordance with the requirements of the mentioned genre form are in real conditions, and exactly in these real conditions the heroes are forced to overcome obstacles in order to achieve their goal.

The short stories by Ivo Andrić and the author's fairy tales by Grozdana Olujić filled the matrix of Serbian literature with an interesting and unique world of childhood. Their works have long gone beyond the borders of national literature, because they have become the common property of world children's literature.

Key words: short stories by Ivo Andrić, author's fairy tales by Grozdana Olujić, translator Mykola Shpakovatyi, author's style, Ukrainian interpretations.

Постановка проблеми. Сучасне літературознавство виявляє великий інтерес до розвитку багатьох жанрів дитячої літератури. Кожна національна література має свої чітко виражені жанрові маркери, адже саме дитяча література виховує та формує естетичні смаки та уподобання з найменших літ. Саме ця література формує та наповнює майбутні культурні та ціннісні запиту. Перед нами постає проблема проникнення творів однієї національної літератури в іншу, формування кола дитячого читання, інтерпретації того чи іншого твору художньої літератури. Часто перекладні твори є знаковими для окремої національної літератури, мають низку нагород та відзнак. Саме такими є оповідання лавреата Нобелівської премії, класика сербської літератури Іво Андрича (1892–1975), зібрані в добірці «Знаки вздовж дороги» (Київ, 1991) та авторські казки відомої сербської письменниці Гроздани Олуїч (1934–2019) – збірки «Чарівна мітла» (К.: 1985) та «Золотий таріль» (К.: 1987).

Водночас вимальовується і постать перекладача – вмiлого інтерпретатора художнього тексту. Адже саме перекладач глибоко проникає у зміст оригіналу твору та його структуру. Вірне видiлення в оригіналі того основного, що відповідає авторському задумові, врахування суттєвих взаємозв'язків основних компонентів та усвідомлення єдності елементів і загального як певної структури. Саме таким є шлях до розуміння оригіналу. Перекладач занурюється у всебічний аналіз твору, себто оригіналу – зміст, семантика, стиль – бере до уваги усі мовні засоби, які вико-

ристовує автор. Адже основним та першочерговим завданням перекладача є відтворення оригіналу так, аби і він мав сильний художній вплив на читача.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Творчість класика сербської літератури Іво Андрича неодноразово ставала об'єктом літературознавчих досліджень, маємо низку праць сербських та українських науковців. Натомість у вітчизняній літературознавчій науці брак розвідок про творчість сербської письменниці Гроздани Олуїч, зокрема авторські казки. Отож мала проза цього відомого сербського письменника, а також авторські казки Гроздани Олуїч у майстерних перекладах Миколи Шпаковатого українською стають предметом дослідження цієї наукової розвідки.

Мета статті. Вивчення творчої спадщини класика сербської літератури Іво Андрича та відомої сербської письменниці Гроздани Олуїч через призму українських перекладів їхніх творів та популяризації сербської дитячої літератури в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перекладна добірка оповідань Іво Андрича «Знаки вздовж дороги» (Київ, 1991) познайомила українського читача із малою прозою класика сербської літератури. Збірка оповідань містить цікаве змалювання глибокого внутрішнього світу дітей. У своїх оповіданнях про дітей Іво Андрич опирається на дитячі спогади, які зовсім не стираються з людської пам'яті, навпаки, вони стають її життєвими супутниками. Оповідання «Вежа», «Книга», «Панорама» та інші запрошують читача

у боснійські містечка, на малу батьківщину автора. Цікаво, що Іво Андрич майже не називає міст, проте з тексту можемо здогадатись, що саме має на увазі автор. А чимало подій в оповіданнях відбуваються в місті Вишеграді. Змалювання провінційних боснійських містечок та подій, які там відбуваються, створює стійку модель Андричівського часопростору.

Мала проза Іво Андрича це, насамперед дитячі спогади, які супроводжують людину упродовж цілого її життя. Це також і філософські роздуми над самим дитинством, його значущості в людському житті. В оповіданнях Іво Андрича постає цікавий та самотній дитячий світ, сповнений неймовірних дитячих спогадів. Давно покинутий та забутий дитячий світ виринає цікавими образами – це і панорама, єдина тогочасна мандрівна розвага (оповідання «Панорама»); або ж вежа із своїми таємницями та страхами (однойменне оповідання «Вежа»), або ж тонким знанням дитячого внутрішнього світу (оповідання «Книжка»). Іво Андрич зумів описати і передати у своїх творах не лише внутрішні переживання дитини, а й зобразити світ дорослих у світі дітей, майстерно обрамлюючи межі цих двох світів цікавим часопростором. Світ дитинства далеко не в рожевих тонах. Він, за задумом автора, правдивий, жорстокий, а часом і брутальний – тут панують свої закони.

Відомий сербський літературознавець, дослідник дитячої літератури Слободан Ж. Маркович зазначає, що світ дитинства в літературі можна розділити на чотири умовні типи, створивши таку собі своєрідну типологію дитинства. Тип дитинства, змалюваного в оповіданнях Іво Андрича, на думку дослідника, належить до другого: «Други вид присутности детињства у делима је, у ствари, слика света у детињим очима» (Марковић, 2003: 68). В одному із розділів своєї праці «Записи о књижевности за децу III» («Типови детињства у књижевним делима») Слободан Ж. Маркович слушно зазначає, що цей тип дитинства, та картина «у пуној својој сложености, најизразитија је у делу Иве Андрића, у свим оним сусретима детета са светом...» (Марковић, 2003: 68).

На перший погляд, сюжети Андричевих оповідань невибагливі, автор лише нанизує окремі факти із життя своїх протогогероїв. Однак, читач одразу здогадається, що за таким, на перший погляд, зовсім простим сюжетом, матимемо глибокі роздуми про внутрішні переживання того чи іншого героя малої прози сербського письменника. Іво Андрич зумів майстерно описати та показати вразливу дитячу душу, яку дуже часто сповнюють

різні страхи та переживання. Одним із найцікавіших у перекладній збірці «Знаки вздовж дороги», на нашу думку, є оповідання «Книга». Саме в цьому творі Іво Андрич постає перед читачем не лише як письменник, котрий зацікавить читача композицією твору, особливим художнім стилем, але й ж продемонструє глибокий психологізм. Головний герой згаданого оповідання – гімназист, який знову розпочинає навчальний рік. Письменник цікаво описує реалії боснійського містечка, в яке повертається хлопець, його самотність, страхи та переживання, які лягають важким тягарем на вразливу юнакову душу. Лейтмотивом оповідання стає юнакова мрія – відвідати омріяну бібліотеку. Однак, бібліотека, про яку так довго снів учень, постала перед ним кремезною постаттю недоброчливого вчителя. З бібліотекою та книгою, яку він там випозичив, пов'язуються переживання, страх, неспокій, а навіть і думка про смерть. «*Са осећањем сличним страху почињем да пишем кратку историју једног дугог и великог страха. Овај страх нема везе са тако многобројним и различним бојазнима и плашњама које испуњавају људе у њиховој борби за опстанак и утакмици за имање, боли живот, положај, славу...*» (Андрић, 1972: 201). Цікаво порівняти з українським перекладом Миколи Шпаковатого: «*З почуттям, схожим на тривогу, я починаю писати коровку історію одного великого страху. Він не має нічого спільного з тими багатьма побоюваннями й обережностями, що переслідують людей у їхній боротьбі за існування і в гонитві за розкошами, багатшим життям, становищем у суспільстві, славою...*» (Андрич, 1991: 89). В Андричевій інтерпретації – тонкий психологізм, поведінкові моделі героїв оповідання творять цікаву форму оповіді та незабутні літературні образи, які перебувають, за авторським задумом, у певному протистоянні.

Особливо, на нашу думку, варто звернути увагу і на авторський стиль оповідань збірки «Знаки вздовж дороги». Мова Іво Андрича має оригінальну мелодіку. Автор пише просто і, водночас, вишукано; складні речення – почасти на цілі абзаци – переплітаються з простими – Іво Андрич робить це з великою майстерністю. Письменник вміло оперує стилістичними фігурами (анафора), прикладом синтаксичної анафори є початок оповідання «Книга»: «*Реч је о другом страху, о оном тешко објашњивом страху невиних људских бића пред појавама овога света. Реч је о детињском страху... Реч је о оним ситним, невидљивим а судбоносним догађајима који често ломе душе тих малих људи*» (Андрић, 1991: 201).

У мові творів Іво Андрича мало екстремумів (критичних точок) – лише поодинокі запитальні або ж окличні речення. Автор створює більший психологічний вплив на читача саме розповідними реченнями. Ще одна деталь Андричевого стилю – локальний лаконізм, який не шкодить яскравості змальованих подій. Як справжній майстер стилю, письменник тонко відчуває місця, де були б доречними довгі описи та роздуми, а короткі речення промовляють краще, аніж довгі.

Високохудожні твори Іво Андрича пройняті світом його образів та настроїв, автор зберігає національні та місцеві реалії. Такою цікавою реалією є епіграф до оповідання «Книга» – «*Мож Мейтефе, мой велики страху!*» (Андрић, 1991: 201) Перекладач Микола Шпаковатий у своїй інтерпретації оповідань сербського письменника залишає звертання «*О, мейтеф мій*» (Андрич, 1991: 89) і в покликанні розтлумачує цю місцеву реалію як «початкову мусульманську школу». Варто зазначити, що вдалий український переклад відтворює настрій оповідань із збірки «Знаки вздовж дороги»; стиль перекладача зумовлений стилем першотвору, а Іво Андрич володів ним бездоганно. Отож і в перекладах оповідань Микола Шпаковатий витримує авторський стиль упродовж усього твору, надаючи мовним виразам відповідної експресивної сили. Теоретик та практик перекладу Віктор Коптілов слушно акцентує на труднощах, які можуть постати перед перекладачем художнього твору: «...передати образність оригіналу з не меншою силою, ніж це зробив його автор» (Коптілов, 2002: 4). Сербський теоретик перекладу Міодраг Сібінович у своїй праці «Original i prevod» зазначає, «що у своїх діях перекладач дещо обмежений у порівнянні з автором художнього твору» (Sibinović, 1979: 135). Індивідуальний стиль перекладача залежить від стилю написання оригіналу, він також пов'язаний із літературною традицією мови оригіналу та мови перекладу.

Романи-хроніки та оповідання одного із найзнаменитіших сербів присутні в науковому літературознавчому дискурсі, маємо низку досліджень, присвячених творчості Іво Андрича і в Сербії, і в Україні. Натомість постать Гроздани Олуїч – відомої сербської письменниці, казкарки та авторки декількох літературних антологій менш знана українському читачеві. Гроздана Олуїч є лавреаткою найпрестижнішої літературної нагороди в Сербії – за роман «Гласови у ветру» («Голоси у вітрі») вона отримала 2009 року премію журналу НІН (НИН-ову нагороду). Для дитячої аудиторії письменниця написала декілька збі-

рок казок, серед них перша та одна із найвідоміших – «Сedefна ружа и друге bajке» («Перламутрова троянда та інші казки», 1979). Письменниця є знаковою постаттю сербської літератури ХХ століття. Гроздана Олуїч – яскрава репрезентантка «нової казковості» в сербській дитячій літературі, яка обрала для своєї творчості жанроформу авторської казки, особливо популярну в згаданій царині. «*Авторська казка творить жанр в жанрі, пропонуючи читачеві сучасні проблеми, часто дуже незвичайних героїв, або ж поміщає традиційних персонажів у зовсім несподівані обставини*» (Кравець, 2020: 96). Сербська дослідниця Мара Кнежевич так характеризує особливості авторських казок Гроздани Олуїч: «*Autorska bajka ponikla na temelju narodne bajke, utkala je u irealan svet znatan deo realnog sveta (...)* U autor-sku bajku utkane su savremene teme...» (Knežević, 2012: 186). Письменниця представляє в сербській дитячій літературі казкотворчість, наповнену особливими темами та персонажами, із зовсім несподіваними кінцівками. У своїх авторських казках вона майстерно поєднала традицію та сучасність, її «нова казковість» наповнюється актуальними проблемами сьогодення, які майстерно інтерпретуються. В авторських казках письменниці знайдемо відповіді на питання, які завжди турбують і дітей, і дорослих. Це – насамперед роздуми про життя, яким ми його бачимо та сприймаємо.

І в оповіданнях Іво Андрича, і в авторських казках Гроздани Олуїч потужним емоційним струменем звучить любов до людини, до дитини, яка сумує за своєю домівкою, родиною, теплотою спілкування. Світ дитини дуже близький та зрозумілий авторам, тому часто у своїх творах вони звертають особливу увагу на проблему самотності дитини. Самотнім, мізерним та нещасним у незатишному світі почувається гімназист Латкович з оповідання «Книга», оповідач з твору «Панорама» Іво Андрича. Самотніми є Ведран та Радан з казок «Місячна квітка» та «Пагорб світла» Гроздани Олуїч.

Не менш важливими, на нашу думку, в авторських казках сербської письменниці є проблема довкілля. Авторка однією з перших порушила тему екології (варто нагадати, що казки опубліковані у 80-х роках минулого століття, коли екологічні проблеми людства ще не звучали так гостро як тепер). У казці «Чарівна мітла» Гроздана Олуїч вболіває за місто, яке, на її думку, дедалі стає бруднішим. «*Све пр'лавији бивао је град, туго црна!*» (Олујић, 1981: 113). Усе довкола посіріло, птахи сиділи на деревах без листя. За авторським задумом для вирішення проблеми довкілля пись-

менниця надає старій знищеній мітлі чарівних властивостей, отож вона рятує місто та людей від бруду та пороку. Гроздана Олуїч цікаво komponує сюжетну лінію, бореться із стереотипами, які панують серед людей, засуджує людську байдужість. Тематичний діапазон казок досить широкий – це і традиційні для цієї жанроформи принцеси та принци, а також сучасне бачення казки, в якій висвітлюється реалістичні події з погляду вирішення проблеми екології та агресивного урбанізму. В авторських казках сербської письменниці Гроздани Олуїч майстерно переплітаються реальність та вигадка, а події та протогерої перенесені у звичайні умови, де перед ними, як і в класичній казці, постануть перешкоди. Письменниця втілила у жанроформі авторської казки своє життєве кредо – любов обов'язково перемаже. Прочитуємо це послання у низці творів письменниці – «Червона жабка», «Зірка, у грудях якої щось стукало», «Золотокоса» та ін.

Гроздана Олуїч володіє неймовірною оповідною манерою, мова її авторських казок багата на цікаву лексику, граматичні конструкції; авторка дбайливо підбирає слова, створює мальовничу описовість подій. Стиль написання казок добре впізнаваний у сербській казкотворчості. Високохудожні твори сербської письменниці майстерно перекладені українською мовою. Микола Шпаковатий в українських інтерпретаціях вміло відтворив авторський стиль письменниці, використовуючи мовні засоби мови-реципієнта. Стиль першотвору добре збережений, авторські казки Гроздани Олуїч не втратили своєї приваби в українському прочитанні. Перекладачеві вдалось проникнути в структуру авторських казок сербської письменниці, зберегти особливості цієї жанроформи в українських інтерпретаціях: «*Принц із Країни Перламутрових чапелъ був багатий і вшанований славою. Він мав величезний казково*

розкішний палац, найшнішій одяг, але нічому не радів. Все його дратувало: і одне, і друге, і третє!» (Олуїч, 1987: 9). Або ж для прикладу зачин однієї із найцікавіших казок збірки «Золотий таріль» «Зірка, у грудях якої щось стукало»: «*Однісі прозорої літньої ночі засперечались зірки, яка з них найніжніша, найяскравіша, найпрекрасніша. Що тут скажеш? Як вибрати одну зі стількох молодих красунь, на кого надіти корону Краси?»* (Олуїч, 1987: 16).

Висновки. Оповідання класика сербської літератури Іво Андрича та авторські казки письменниці Гроздани Олуїч наповнюють сербську матрицю дитячої літератури високохудожніми творами. Оповідання та авторські казки часто співзвучні тематично – типологія світу дитинства перегукується в образах дітей, їхніх найпотаємніших переживаннях. Автори майстерно виткали канву своїх творів, наповнили їх цікавими персонажами, поведінковими моделями, неповторними часопросторовими маркерами, самобутнім авторським стилем. Така висококатункова література особливо приваблива з погляду перекладу, отож зовсім не випадковим видається зацікавлення Миколи Шпаковатого творчістю Іво Андрича, зокрема оповіданнями зі збірки «Знаки вздовж дороги» та авторськими казками Гроздани Олуїч (збірка «Золотий таріль»). Перекладачеві вдалось зберегти особливу манеру авторського письма, його українські інтерпретації, безумовно, збагатили дитячу перекладну літературу якісними текстами. У науковий літературознавчий дискурс залучено тексти першотворів та їхні українські переклади, які використовуються не лише для аналізу мовно-стилістичних особливостей оповідань Іво Андрича та казок Гроздани Олуїч, а й з метою популяризації сербської дитячої літератури в Україні, зокрема її найяскравіших репрезентантів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрич І. Знаки вздовж дороги / пер. з серб.-хорв. М. Шпаковатого. Київ: Веселка, 1991. 224 с.
2. Андрић И. Мост на Жепи. Приповетке. Београд: Нолит, 1972. 296 с.
3. Коптілов В. Теорія і практика перекладу: навч. посіб. Київ: Юніверс, 2003. 280 с.
4. Кравець О. Анімалістичні персонажі казок серболужицької письменниці Єви-Марії Чорнакец. *Султанівські читання: зб. статей / редкол.: І. В. Козлик (голова) й ін. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2020. Вип. ІХ. С. 94–102.*
5. Маркович Слободан Ж. Записи о книженности за децу. Београд, 2003. 216 с.
6. Олуїч І. Золотий таріль / пер. з серб.-хорв. М. Шпаковатого, Київ: Веселка, 1987. 174 с.
7. Олујић Г. Седефна ружа и друге бајке. Мladost. Загреб, 1981. 176 с.
8. Knežević M. Poruka autorske bajke Grozdane Olujić i Ivane Brlić-Mažuranić. *Zlatni danci 13 – Suvremena dječja književnost* (Osijek, 7. i 8. travnja 2011.): Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa. Osijek, 2012. S. 185–191.
9. Sibinović M. Original i prevod. Beograd, 1979. 189 s.

REFERENCES

1. Andrych I. (1991) Znaky vzdovzh dorohy / per. z serb.-horv.M. Shpakovaty [Signs along the road]. Kyiv: Veselka. 1991. 224 s. [in Ukrainian].

2. Andrić I. (1972). Most na Žepi. Pripovetke. [The Žepa Bridge. Stories]. Beograd: Nolit, 1972. 296 s. [in Serbian].
3. Koptilov V. (2002) Teorija i praktyka perekladu: navch. posib. [Theory and practice of translation]. Kyiv: Yunivers, 2002. 280 s. [in Ukrainian].
4. Kravets' O. (2020). Animalistychni personazhi kazok serboluzhyc'koji pys'mennyci Jevy-Mariji Čornakec [Animalistic characters of the tales of the Lusatian writer Jeva-Marja Čornakec]. *Sultaniv's'ki chytannia: zb. statej / redkol.: I. V. Kozlyk (holova). Ivano-Frankivs'k: Symfonija forte, 2020. Vyp. IX. S. 94–102.* [in Ukrainian].
5. Markovič, Slobodan Ž. (2003) Zapisi o književnosti za decu [Notes on children's literature] Beograd: Beogradska knjiga, 2003. 216 s. [in Serbian].
6. Olujch G. (1987). Zolotyj taril' / per. z serb.-horv. M. Shpakovaty [The golden plate]. Kyiv, Veselka, 1987. 174 s. [in Ukrainian].
7. Oluyich G. (1981). Sedefna ruža i druge bajke [Rose of mother-of-pearl and other tales]. Zagreb, Mladost, 1981. 176 s. [in Serbian].
8. Knežević M. (2012). Poruka autorske bajke Grozdane Olujić i Ivane Brlić-Mažuranić [Message of Fairytales by Grozdana Olujić and Ivana Brlić-Mažuranić]. *Zlatni danci 13 – Suvremena dječja književnost (Osijek, 7. i 8. travnja 2011.)*. Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa. Osijek, 2012. s. 185–191. [in Croation].
9. Sibinović M. (1979). Original i prevod. [Original and Translation]. Beograd, Privredna štampa, 1979. 189 s. [in Serbian].